

УДК 2-18

А. І. Мельник,
кандидат медичних наук

ДО ІСТОРІЇ ТВОРЕННЯ БОГОМ ЛЮДИНИ

Стаття присвячена проблемі створення людини Богом, а саме історії описаної Мойсеєм в двох розділах Першої книги Буття. Історія інтерпретується богословами, як одноразовий акт, який відбувався протягом другої частини шостого «дня» творення світу. У статті проведено порівняльний аналіз ознак опису творіння, викладеного в 1-му розділі з описом 2-го розділу книги Буття, а також розглянуто відповідність наукових узагальнень палеонтологічних знахідок минулого століття з текстами Святого Письма.

Ключові слова: Бог, людина, створення людини, первісна людина, Адам, Єва, Божі сини.

К истории творения Богом человека

Статья посвящена проблеме создания человека Богом, а именно истории описанной Моисеем в двух разделах Первой книги Бытия. История интерпретируется богословами, как единовременный акт, который происходил на протяжении второй части шестого «дня» творения мира. В статье проведено сравнительный анализ признаков описания творения, изложенного в 1-й главе с описанием 2-й главы Бытия, а также рассмотрено сопоставимость научных обобщений палеонтологических находок прошлого века с текстами Священного Писания.

Ключевые слова: Бог, человек, создание человека, первобытный человек, Адам, Ева, Божьи сыновья.

To history of creation of man God

The article is devoted the problem of creation of man God, namely history described by Moses in two sections of the First books Genesis. History is interpreted theologians, as a non-permanent act which took place during the second parts of sixth «days» of creation of the world. In the article is compared descriptions of creation which set out in the 1 and the 2 chapter of Genesis and consider whether scientific generalizations paleontological finds of the last century with texts of Scripture also.

Keywords: God, man, creation of man, primitive man, Adam, Eva, Divine sons.

В християнському богослов'ї неоднозначне відношення до історії творення людини Богом, описаної Мойсеєм під впливом Божественного одкровення у двох главах Першої книги: Буття (Бут. 1:26-29; 2:7-25), що призводить до подальших розбіжностей у викладенні головного предмету Святого Письма – справи спасіння людства. Цей шлях для людини в історичному аспекті є складним і довгим, який можна так окреслити схематично: рай – відпадиння від Бога – язичництво (і навіть сатанізм) – виховна дисципліна Старозавітного Закону – спасительна свобода в Новозавітній любові Божій. На цю ж проблему вказує і священник Лев Шіхлярів у своїх лекціях [14]. Для наглядності автором лекцій наводяться два приклади, які подані в статі в нашому перекладі. «Часто приводиться приклад: в 1 гл. кн. Буття людина створюється в останню чергу, а в 2 гл. як ніби виходить, що він створений раніше рослин. Критичний аналіз тексту Біблії у свій час виявив в ньому чотири історичні шари, т.зв. чотири редакції. І вищевказане протиріччя було пояснено тим, що 1 і 2 глави належать різним авторам. Припустимо, що гіпотеза «редакцій» права, хоча не виключений її перегляд у подальшому. Але укладачі канону Біблії не були дурнями, безглуздо зшиваючи в одну товсту папку релігійні писання різних століть. Насправді в 1 гл. показано, що людина за часом з'явилася після інших, це хронологічний аспект. А у 2 гл. підкреслюється верховенство людини над всім всесвітом – це «аксіологічний» аспект (гідність), та й про дерева там говориться не зовсім звичайні. Інший характерний приклад. У Еклезіяста ми читаємо про те, що «одне дихання у людини і тварини» (в сенсі – «однаково смертна душа»). Цей приклад особливо любий тими сектантами, які заперечують безсмертя людської душі. Але, по-перше, строго кажучи, у людини по Біблії безсмертна не душа, а дух, даний Творцем. По-друге, на певному етапі в Ізраїлі далеко не всі усвідомлювали таємницю безсмертя. А по-третє, подібне твердження не є момент Божественного одкровення в Біблії, а скептичні роздуми автора, які врешті-решт ним самим переможені. Подібних прикладів безліч, і якщо в священний текст «сунутися свинячим рилом», то він назавжди залишиться загадковим ієрогліфом».

Християнські богослови прийняли за аксіому історію творення людини Богом, описаної Мойсеєм під впливом Божественного одкровення у двох главах Першої книги: Буття (Бут. 1:26-29; 2:7-25), як одноразовий процес [3, 7, 10, 11, 12, 14]. Вони трактують другий опис (Бут. 2:7-25) як продовження першого опису (Бут. 1:26-29), але в більш розгорнутій формі, з наведенням в деталях самого процесу творення людини, історії її життя в раю та за його межами, які є базовою

складовою в розкритті основної мети і наміру Бога у відношенні до людини в часи обох Завітів – спасіння і вічне життя.

Філологи ж вважають, що другий опис творення людини, навпаки, більш древній тому, що створення людини з самого початку не передбачало взагалі поділу на дві протилежні статі. Спочатку Бог творить людину, що одержує ім'я Адам, яке вказує лише на тварну природу людини («Адам» перекладається як «створений із землі»). Зовсім не мається на увазі його стать. Саме в цю цілісну першу людину Бог вдихнув дихання життя і зробив її душею живою. Наступний за тим поділ статей здійснюється Господом з єдиною метою: задовольнити потребу людини в спілкуванні [7].

Ризикуючи потрапити до списку тих, що мають справу, за словами священика Лева Шіхлярова, із «загадковим ієрогліфом», дане дослідження Біблії було проведене нами з метою спростування підстав для наведених вище протиріч, що виникають при тлумаченні Святого Письма, шляхом співставлення нових результатів обстеження палеонтологічних знахідок із змістом записів книги Буття, зроблених Мойсеєм біля трьох тисяч років тому.

При буквальному тлумаченні тексту книги Буття, появляється цілий ряд відмінностей між першим (Бут. 1:26-29) і другим (Бут. 2:7-25) описами акту творення людини Господом Богом, які наглядно видно з наведеної нижче таблиці (табл. 1).

Таблиця 1
Порівняння двох описів творення Богом людини в книзі Буття

	Перше творення	Друге творення
Од. виміру та час творення	День. Шостий день творення світу	Покоління, роки. 42 покоління до Р.Х.
Місце творення	«І назвав Бог суходіл: Земля, а місце зібрання води назвав: Море» (1:10).	«...рай ув Едені на сході» (2:8).
Стан довкілля на момент творення людини	«І земля траву видала, ярину, що насіння розсіває за родом її, і дерево, що приносить плід, що насіння його в нім за родом його» (1:12). «І створив Бог риби великі, і всяку душу живу плазуючу, що її вода вироїла за їх родом, і всяку пташину крилату за родом її» (1:21). «І вчинив Бог земну звірину за родом її, і худобу за родом її, і все земне плазуюче за родом його» (1:25).	«І не було на землі жодної польової рослини, і жодна ярина польова не росла, бо на землю дощу Господь Бог не давав, ... І пара з землі підіймалась, і напувала всю землю» (2:5-6).

Хронологія творення	Земля і вода – рослини – риби і птахи – звірі, скотина і плазуни – чоловік і жінка.	Земля і вода – чоловік – рослини – тварини, звірі польові і птахи небесні – жінка.
Задум	«І сказав Бог: Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою; і хай панують над морською рибою, і над птаством небесними, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі» (1:26).	
Результат творення	«І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх» (1:27).	«І створив Господь Бог людину з пороку земного. І дихання життя вдихнув у нїздрі її, і стала людина живою душею» (2:7).
Функції	«Плодіться й розмножуйтеся, ...» (1:28).	«Покине тому чоловік свого батька та матір свою, та й пристане до жінки своєї, і стануть вони одним тілом» (2:24).
Завдання	«... і наповняйте землю, оволодійте нею, і пануйте над морськими рибами, і над птаством небесним, і над кожним плазуючим живим на землі!» (1:28).	«І взяв Господь Бог людину, і в еденському раї вмістив був її, щоб порала його та його доглядала» (2:15).
Умови	«І сказав Бог: Оце дав Я вам усю ярину, що розсіває насіння, що на всій землі, і кожне дерево, що на ньому плід деревний, що воно розсіває насіння, нехай буде на їжу це вам!» (1:29).	«І наказав Господь Бог Адамові, кажучи: Із кожного дерева в Раю ти можеш їсти. Але з дерева знання добра й зла не їж від нього, бо в день їди твоєї від нього ти напевно помреш!» (2:16-17).

Процес творення всесвіту Богом описаний у вигляді семи «таємничих» днів. Існує кілька гіпотез, що пояснюють цей опис. Буквальне тлумачення «дня», як 24-годинної доби, не витримує критики не тому, що Бог не міг створити світ за цей час; знаменита фраза «у Господа один день немов тисяча років» доводить наявність особливих, «Господніх» днів, які виявляються тривалими періодами.

Існує «візіонерська» гіпотеза, що розглядає «дні» творіння, як послідовні бачення, відкриті Мойсееві.

Після вигнання Адама із саду Едемського, автор Буття, в описі родоводу Адама і нащадків Сифа, використовує за одиницю виміру часу вже не «день», а «рік». Якщо припустити, що друга історія творення є розгорнутою формою першої, то «рік» стає часткою «дня», а не навпаки. Важко також довести, чи відповідає по тривалості часу сьогоднішній рік «року» допотопному так само, як важко уявити сьогоднішній людині тривалість життя колишньої людини у 930 років. Не знайдено, поки-що, і палеонтологічних доказів проживання таких довгожителів у минулому. Хоча в тому ж хронологічному описі поколінь в післяпотопний період максимальний вік людини Бог зменшив до 120 років – «нехай буде днів її сто двадцять літ» (Бут. 6:3), що співставимо з віком сьогоднішньої людини.

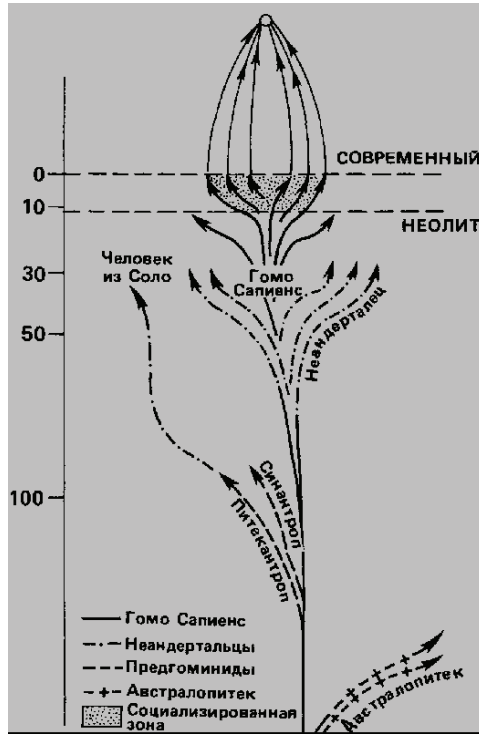
Не вдаючись у деталі абсолютних значень одиниць виміру часу, з першої глави книги Буття видно, що і тваринний світ і людина були створені в один і той же «день», шостий «день» творення світу (Бут. 1:24-27).

Далекий від домислів, міркувань і фантазій на цю тему, великий святий Серафим Саровський сказав так в бесіді з Мотовиловим: «До того як Бог вдихнув в Адама душу, він був подібний тварині». Єпископ Феофан Затворник такі слова говорив: «Була тварина в образі людини з душею тварини. Потім Бог вдихнув у неї Свій Дух, і з тварини стала людина».

Поверхневе знайомство із змістом підручника «Біологія» дає можливість отримати для порівняння такі числа: поява на землі перших ссавців – 318–299 млн. років тому; поява примат (крім людини) – 113–75 млн. років тому; поява первісної людини (австралопітека), яка зникла з ареалу землі ще до Потопу – 7–5 млн. років тому, неандертальця і кроманьйонця – 40–25 тис. років тому, а створення людини з іменем «Адам» – всього 7–5 тис. років тому [1, 4].

В більш серйозному виданні, ніж шкільний підручник, французький теолог і філософ, священник-ієзуїт П'єр Тейяр де Шарден виразив наведені вище числа у графічному варіанті (Мал. 1)[9].

Протоієрей Стефан Ляшевський, в своїй праці «Біблія і наука про створення світу» [7], наводить нові дані більш поглибленого вивчення викопних решток неандертальців і кроманьйонців, які дали можливість наблизити час появи цих видів людини на землі до тих же Біблійних 7 тис. років і вважати їх нащадками Каїна (неандертальці) і Сифа (кроманьйонці).

Мал. 1. Схематичний малюнок, який символізує розвиток людського пласта [9].

Отже, виходить, що шостий «день» творення світу тривав біля 300 млн. років, з перервою в 5-7 млн. років від створення Богом людинотварини, за висловом єпископа Феодана Затворника «Була тварина в образі людини з душею тварини», до моменту «Потім Бог вдихнув у неї Свій Дух, і з тварини стала людина». Тобто, процес творення Богом людини відбувався в один, шостий «день» творення світу, але склався з двох окремих етапів з перервою у 5–7 млн. років. Потім наступив день сьомий, коли Господь благословив усе, що Він створив, але Сам уже не творить нічого нового.

Місцевість, в яку Бог поселив первісних людей, створених на першому етапі, не мала назв, зате була вже підготовлена за попередні дні творення світу до повноцінного безтурботного проживання людини: «І земля траву видала, ярину, що насіння розсіває за родом її, і дерево,

що приносить плід, що насіння його в нім за родом його» (Бут. 1:12). «І створив Бог риби великі, і всяку душу живу плазуючу, що її вода вироїла за їх родом, і всяку пташину крилату за родом її» (Бут. 1:21). «І вчинив Бог земну звірину за родом її, і худобу за родом її, і все земне плазуюче за родом його» (Бут. 1:25).

Новоствореним на першому етапі чоловікові і жінці Бог сказав «наповняйте землю, оволодійте нею» (Бут. 1, 28), тобто, не вказано конкретного місця перебування людини після її створення, а дозволено їй наповнювати всю землю, яка була вільна від води.

Створеного Адама «І взяв Господь Бог людину, і в едемському раї вмістив був її» (Бут. 2:15) і тільки після гріхопадіння Адама і Єви нащадки їхні стали розселятися по всій землі.

Всі місця палеонтологічних знахідок австралопітека, досліджених до цього часу, розташовані на території Південно-Східної Африки [4]. На місці ж Біблійного Едему, в час появи первісної людини, взагалі знаходилось дно океану Тетіс, що пролягав між Мадагаскаро-Африканським щитом (материк) і материком Гондвана (Євразійський материк) [7].

Дно океану Тетіс піднялось і утворилась суша в Третинному геологічному періоді, до кінця якого приблизно сформувались географічні обриси і ландшафт сучасних континентів [9]. Піднята з dna океану суша була пустою «І не було на землі жодної польової рослини, і жодна ярина польова не росла, бо на землю дощу Господь Бог не давав, ... І пара з землі підіймалась, і напувала всю землю» (Бут. 2:5-6). В той же час певні території землі, де рай Бог створював, вже мали свої назви: Едем на сході, земля Хавила, земля Куш та ін. (Бут. 2:8-14).

Наведені особливості доквілля вказують не тільки на часову різницю між двома етапами творення людини, а і на територіальну різницю першого поселення новоствореної людини.

Задум Божий: «І сказав Бог: Створімо людину за образом Нашим, за подобою Нашою; і хай панують над морською рибою, і над птаством небесними, і над худобою, і над усею землею, і над усім плазуючим, що плазує по землі» (Бут. 1:26).

Перший варіант творення: «І Бог на Свій образ людину створив, на образ Божий її Він створив, як чоловіка та жінку створив їх» (Бут. 1:27).

Перш за все, в наведеному випадку важко дається саме розуміння виразу «на Свій образ людину створив, на образ Божий». Священник Лев Шіхлярів в конспекті своїх лекцій дає наступне пояснення: «Вперше істота створюється не просто по велінню, а за «образом»

Божим. Слова «образ» і «подоба» в єврейській мові синоніми, але так як текст вдруге говорить тільки про «образ» (замислив «за образом і подобою», а створив тільки «за образом»), то Отці Церкви використовують ці терміни в різних сенсах. Під «образом Божим» (тобто, відображенням) розуміється вся сукупність властивостей людини, що відрізняють її від решти всього творіння» [14].

Якщо використати в даному випадку для розуміння суті виразу «образ» не термін-аналог «відображення», а смисловий аналог «на Свій задум (уяву, рос. – воображение)», то він буде більше відображати саме «всю сукупність властивостей людини, що відрізняють її від решти всього творіння», а не всю сутність Божу, яка є неосяжною.

Далі за текстом Святого Писання Бог благословляє людину і дає їй настанови на всі випадки життя її: «І поблагословив їх Бог, і сказав Бог до них: Плодіться й розмножуйтеся, і наповнюйте землю, оволодійте нею, і пануйте над морськими рибами, і над птаством небесним, і над кожним плазуючим живим на землі! І сказав Бог: Оце дав Я вам усю ярину, що розсіває насіння, що на всій землі, і кожне дерево, що на ньому плід деревний, що воно розсіває насіння, нехай буде на їжу це вам! (Бут. 1:28-29).

Отже, люди першого акту творення були створені тільки «на образ Божий», а не «за подобою». Їх Бог благословив плодитися і розмножуватися, вони не мали завдання займатися якоюсь фізичною працею, а тільки панувати над всім живим і харчуватись готовим насінням та плодами. Про подальшу долю цих людей в Біблії згадується тільки один раз, про що буде сказано нижче (Сини Божі).

В підручнику «Біологія» наведений опис австралопітека, який би міг бути прообразом першого варіанту Богом створеної людини: «Австралопітеки мешкали в Африці від 5 до 1 млн. років тому. Вони пересувались на двох ногах, жили зграями, використовували примітивні знаряддя, такі як палки (*символ влади людини* – прим. Авт.), каміння та ін. для добування їжі та захисту. Їх тіло було заввишки 100-120 см, масою до 40 кг, а об'єм мозку не перевищував 500 куб. см. Будовою тіла нагадували сучасних людиноподібних мавп. Вважають, що це перші представники родини гомінід (людей); їх ще називають людино-мавпами» [4, с. 266].

Другий варіант творення: «І створив Господь Бог людину з пороху земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її, і стала людина живою душею» (Бут. 2:7).

Продовжив Бог творити людину, щоб звершити задум Свій «за образом Нашим, за подобою Нашою». «І взяв Господь Бог людину, і в

еденському раї вмістив був її, щоб порала його та його доглядала» (Бут. 2:15).

«І сказав Господь Бог: Не добре, щоб бути чоловіку самотнім. Створю йому поміч, подібну до нього» (Бут. 2:18).

«І вчинив Господь Бог, що на Адама спав міцний сон, і заснув він. І Він узяв одне з ребер його, і тілом закрив його місце.

І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв із Адама, на жінку, і привів її до Адама

І промовив Адам: Оце тепер вона кість від костей моїх, і тіло від тіла мого. Вона чоловіковою буде зватися, бо взята вона з чоловіка.

Покине тому чоловік свого батька та матір свою, та й пристане до жінки своєї, і стануть вони одним тілом.

І були вони нагі обоє, Адам та жінка його, і вони не соромились» (Бут. 2:21-25).

Як видно з наведених віршів другої глави книги Буття, людина другого творчого акту не мала спочатку в основі своїй «тварної» природи, і визначена була велика місія її, велике призначення людини – обробляти і зберігати сад Еденський, рай, тобто з самого початку вже діє цей дивовижний і таємничий принцип, про який так часто говорять отці Церкви: Бог творить нас не без нас. Необхідні зусилля Адама і поміч Єви, щоб обробляти, зберігати і підтримувати ті дивовижні відносини з Богом. Вище призначення людини – це обожнення, тобто прагнення її до досягнення в собі подоби Божої. Сам Ісус Христос у Нагірній проповіді сказав: «Будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний» (Мт. 5, 48).

Адам тимчасово уподібнився Богу, вкусивши із забороненого плоду «І сказав Господь Бог: Ось став чоловік, немов один із Нас, щоб знати добро й зло» (Бут. 3:22). Та не тим шляхом досяг Адам досконалості, досяг, ослушавшись Бога, згрішивши, і сутність його змінилась, і став він тлінним і смертним, як і первісна, «тварна» людина.

«І до Адама сказав Він: За те, що ти послухав голосу жінки своєї та їв з того дерева, що Я наказав був тобі, говорячи: Від нього не їж, проклята через тебе земля! Ти в скорботі будеш їсти від неї всі дні свого життя.

Тернину й осот вона буде родити тобі, і ти будеш їсти траву польову.

У поті свого лица ти їстимеш хліб, аж поки не вернешся в землю, бо з неї ти взятий. Бо ти порошок, і до порошку вернешся» (Бут. 3:17-19).

Особливістю другого акту творення людини є ще й те, що, на відміну від благословення Богом первісних людей «Плодіться й розмно-

жуйтеся, і наповнюйте землю», Адам і Єва не отримали в раю такої місії – в раю вони не мали дітей, не мали спадкоємців. Отримали вони її тільки після вигнання із саду Еденського і то у вигляді покарання «До жінки промовив: Помножуючи, помножу терпіння твоєї та болі вагітності твоєї. Ти в муках родитимеш діти, і до мужа твого пожадання твоє, а він буде панувати над тобою» (Бут. 3:16).

В книгах Біблії немає опису зовнішнього вигляду Адама і Єви, та мистецька уява видатних художників дозволила зобразити їх на полотні у всій красі майже у сучасному стані розвитку людини. Але палеонтологи виявились не такими щедрими, і в реконструкціях, за знайденими кістяками неандертальців та кроманьйонців, відтворили зовнішній вигляд людини більш наближеним до тої дійсності. Ось короткий їх опис.

«Неандертальці були середнього зросту (135–160 см), масивної статури з великою головою незвичайної форми. За обсягом черепної коробки (1400–1740 см³) вони навіть перевершували сучасних людей. Їх відрізняли потужні надбрівні дуги, виступаючий широкий ніс і дуже маленьке підборіддя. Шия коротка і, неначе під вагою, голова нахилена вперед, руки короткі і стопоподібні» [8].

«Кроманьйонці, на відміну від неандертальців, мали вже високий зріст, як у сучасної людини. Об'єм головного мозку дорівнював 1400–1900 см³ (більше, ніж у середнього сучасного європейця). Широке і низьке обличчя, прямий лоб, виступаюче підборіддя, вузький виступаючий ніс. Надочний валик відсутній» [6].

Про інтелектуальний рівень первісної людини в книзі Буття не згадується нічого, а створений Богом Адам був уже досконалою людиною. Святі отці кажуть, що про досконалість Адама перш за все свідчить те, що він нарікав імена усім тваринам (Бут. 2:20). Бог створив тварин, а Адам, створений за образом Творця, дає їм імена – він як би співтворить Самому Богу, розсуваючи межі творіння. Стародавні греки говорили: «Той, хто дав усьому ім'я, був наймудрішою людиною на землі». Цією людиною був Адам, досконала людина [12].

Цим твердження святих отців співзвучні висновки палеонтологів, згідно яких кількість досягнень, змін в соціальній організації життя кроманьйонця було настільки велике, що в кілька разів перевершувало кількість досягнень австралопітека, пітекантропа і неандертальця, разом узятих. Кроманьйонці успадкували від своїх предків великий діяльний мозок і досить практичну технологію, завдяки чому, у відносно короткий проміжок часу, зробили небачений крок вперед. Це проявилось в естетиці, розвитку спілкування та систем символів,

технології виготовлення знарядь і активному пристосуванні до зовнішніх умов, а також в нових формах організації суспільства і більш складному підході до себе подібним [6].

По-перше, хто такі «Божі сини» і хто такі «людські сини», як поєднуються ці поняття? З приводу цього зовсім по-різному говориться у різних богословів.

«Є думка, що сини Божі – це нащадки Сифа, та друга думка: сини Божі – це духовні істоти, ангели. Цей же висновок можна зробити, порівнявши цей текст з іншими місцями Біблії. Припустимо, псалми, книга Іова та ін. І той факт, що в результаті шлюбного союзу синів Божих і жінок народжуються велетні, зайвий раз вказує на те, що автор книги Буття, можливо, має на увазі істоти надприродні. Цю думку поділяють вчителі Церкви: Юстин Філософ, Іриней Ліонський, Климент Олександрійський, Тертуліан та ін. Наскільки воно виправдане?» [14].

Ось як говорить про це Лопухін: «Предпотопне людство іменується ісполінами, хоча дійсно цей термін служить для позначення велетнів або гігантів. Але набагато правильніше буде бачити в цих первісних людях, у велетнів, не тільки людей, що відрізнялися незвичайною фізичною силою і зростом, скільки осіб, свідомо зневажаючих всяку правду, і зухвалих тиранів. З часу змішання сифітів (синів Божих) з каїнітянами ці велетні особливо розмножилися внаслідок загального розбещення і падіння всіх моральних статутів. Корінь глибокого розбещення людини допотопної вказує на пошкодження серця, тому що останнє, за біблійним поглядом, вважається центром свідомої діяльності людини. То розбещення його рівноцінне зараженню самого джерела життя (пам'ятаєте, як сказано: «Зло в серці від юності його», тобто все джерело було вражене злом)» [13].

В Законі Божому також про це сказано: «Від дітей Адама і Єви рід людський швидко розмножився. Люди в той час жили довго, до 900 років і більше. Від Сифа пішли благочестиві і добрі люди – «сини Божі», а від Каїна – нечестиві і злі – «сини людські» [5].

Однак, в книзі Буття, між підкресленими виразами у вірші «І пізнав Адам Єву, жінку свою, і вона завагітніла, і породила Каїна, і сказала: Набула чоловіка від Господа (підкреслено авт.)» (Бут. 4:1) та «І пізнав Адам ще свою жінку, і сина вона породила. І назвала ймення йому: Сиф, бо Бог дав мені інше насіння за Авеля, що забив його Каїн» (Бут. 4:25), смислової різниці у відношенні до Бога цих нащадків Адама і Єви не вбачається, і тому вони рівнозначно можуть бути названими «Божими синами». Гріхопадіння Каїна внаслідок вбивства

Авеля, можливо, й зменшує його ступінь «Божого синівства» у відношенні до Сифа, але на більше гріхопадіння блудом каїнітів у відношенні до сифітів, за винятком Ноя і його синів, з «дочками людськими» у Святому Письмі не наголошується.

В підтвердження появи свого часу біблійних велетнів можна навести палеонтологічну знахідку залишків черепа Австралопітека могучого (*Paranthropus robustus*) в 1938 р. учнем Гертом Тербланшем в Кромдраай Б (70 км на південний захід від Преторії), за якими було зроблено реконструкцію. Роберт Брум з Трансваальського музею описав його, як новий вид, який відрізнявся від Австралопітека афарського значним ростом (до 170 см.) і масою тіла [2].

Це могло статись, коли нащадки Каїна і Сифа, розселяючись за межами раю, зустрілись із дочками первісної людини (Австралопітека афарського), що проживали на території Африки «І побачили Божі сини людських дочок, що вродливі вони, і взяли собі жінок із усіх, яких вибрали» (Бут. 6:2). Та між первісною людиною і нащадками Адама і Єви існувала велика міжвидова біологічна несумісність, яка виникла внаслідок двох різних актів творення людини Богом, що і призводило до народження у них «велетнів» (Австралопітек могучий). Правда, вираз «велетні» все-таки більше підходить у відношенні до дітей нащадків Каїна тому, що неандертальці (каїніти) в більшості були низькими, а кроманьйонці (сифіти) за своєю природою вже мали зріст 170 см. і вище.

Отже, підсумувавши все викладене вище, можна зробити короткі висновки:

– Бог створював людину двічі зі значним розривом у часі і значною міжвидовою відмінністю: первісну людину, а потім Адама і Єву;

– Адам не був першою людиною, створеною Богом, але є прародичем людства земного, тому що все людство, крім сім'ї Ноя, нащадка Адама і Єви, були знищені Потопом;

– «Божі сини» – це нащадки Каїна і Сифа, а «людські дочки» – це нащадки первісної людини.

В той же час, зроблені висновки не порушують головного предмету Святого Письма – справи спасіння людства. У Старому Завіті справа людського спасіння розкривається, як подія майбутнього, в прообразах і пророцтвах; в Новому Завіті зображується сама подія нашого спасіння через прихід Господа і Його спокутний подвиг.

Список використаних джерел та літератури:

1. Австралопітеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Австралопітеки>
2. Австралопітек могутий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.evolendorig13.narod.ru/17.htm>
3. Біблія / Український переклад І. Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibleonline.ru/bible/ukr/01/02/>
4. Біологія : Для вступників до вузів / М. Є. Кучеренко, П. Г. Балан, Ю. Г. Вервес та ін.. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 1995. – 336 с.
5. Закон Божий / прот. Серафим Слобідський ; Видавничий відділ УПЦ КП. – К. : ВАТ «Поліграфкнига», 2004. – 654 с.
6. Кроманьйонець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Кроманьйонец>
7. Ляшевский, С. Библия и наука о сотворении мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azbyka.ru/knigi/lyashevsky_bibliya_i_nauka_14-all.shtml
8. Неандерталець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/Неандерталец>
9. Шарден, Пьер Тейяр. Феномен человека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psylib.org.ua/books/shard01/txt08.htm>
10. Соколов, Н. Лекции по Ветхому Завету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azbyka.ru/hristianstvo/bibliya/vethiy_zavet/sokolov_lektsii_00-all.shtml
11. Стеняев, О. Человек перед лицом соблазнов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azbyka.ru/hristianstvo/bibliya/vethiy_zavet/stenyaev_chelovek_pered_soblaznom_01-all.shtml
12. Стеняев, О. Беседы на Книгу Бытия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azbyka.ru/hristianstvo/bibliya/vethiy_zavet/stenyaev_besedy_na_knigu_bytiya_01-all.shtml
13. Толковая Библия или комментарий на все книги Св. Писания Ветхого и Нового Завета / А. П. Лопухина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azbyka.ru/?otechnik/Lopuhin/tolkovaja_biblija_01=1
14. Шихляров, Л. Введение в Ветхий Завет (конспект лекций) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azbyka.ru/hristianstvo/bibliya/vethiy_zavet/shihlyarov_vvedenie_v_vethiy_zavet_01-all.shtml